

LÜHITEATED * NOTES

Kalakotkas pesitses elektripostil

An Osprey nested successfully on an electricity pole in a white stork nest

Ehkki Kesk-Euroopas pesitseb suur osa kalakotkastest (*Pandion haliaetus*) kõrgepingeliini postidel, on Eestis selle liigi pesi seni leitud vaid põlispuudelt. 2002. a. mais jõudis Jõgevamaalt Kotkaklubini info kalakotka pesitsemisest elektripostil. Kontrollisime teadet sama aasta 10. juulil. Kalakotkad olid tõepoolest asunud elama ca 6 m kõrguse juhtmeteta jäänud elektriposti otsa vanasse valge-toonekure (*Ciconia ciconia*) pessa. Üllatuslikult ei olnudki pesapost mahajäetud kohas inimasustusest eemal, vaid umbes 150 hektari suurusel põllul ning läheduses käis heinatöö. Pesast 400 meetri kaugusel asus karjalaut ja sama kaugelt möödus sõidutee, lähimad talud olid 700 meetri kaugusel. Kalakotkad, kes elavad tavapäraistes paikades loodusmaastikul, on pesa kontrollimise ajal pidevalt läheduses häälitsemas ja vahel üritavad pesale ronijat rünnatagi, kuid postipesa juurest lahkus vanalind juba peale paari ärevat tiiru pesa kohal. Pesas oli kaks poega, kes said jalga rõngad A9403 ja A9404. Järgmisel talvel kalakotkapere koduks olnud kurepesa varises ja rohkem sarnastest pesitsusjuhtumitest teateid ei ole.

Riho Männik ja Gunnar Sein

Kolmeteist sabasulega rohevint

A male greenfinch with thirteen tail feathers

2. jaanuaril 2004 püüdsid Indrek Ots ja Mati Martinson Sørve Ornitoloogiajaamas Saaremaal isase rohevindi (*Carduelis chloris*) vanalinnu. Lähemal vaatlemisel selgus, et enamikule värvulistele omase kaheteistkümne asemel oli sellel isendil kolmeteist tüürsulge — paremal sabapooles oli sulgi seitse. Hoolimata kergest liialdusest sabasulgede arvus ei paistnud lind oma sulgede värvi või kehakaalu poolest teistest samal päeval püütud isastest rohevintidest eriti erinevat. Lind rõngastati ja vabastati hiljem.

Lauri Saks

AASTA LIND

Aasta lind 2004 – valge-toonekurg

Eesti Ornitoloogiaühing on juba kümme aastat valinud aasta lindu eesmärgiga tutvustada laiemale üldsusele meie linde ja nende kaitse põhiprobleeme. Käesoleva aasta linnuks valiti valge-toonekurg (*Ciconia ciconia*), kes elutseb peaaegu eranditult inimese läheduses ja kõik tema tegemised on hästi jälgitavad. Oluliseks põhjuseks, miks valge-toonekurg just 2004. aastal valituks osutus, on ka see, et käesoleval aastal toimub juba kuues rahvusvaheline kogu valge-toonekure levilat haarav loendus, mida korraldatakse iga kümne aasta tagant.

Viimase saja aasta jooksul on valge-toonekure arvukus eeskätt Lääne-Euroopas tublisti langenud. Arvukuse kahanemise peamiseks põhjuseks on peetud elupaikade (märgalade) hävimist. 1984. a. rahvusvahelise loenduse järel ennustati toonekurgedele vägagi musta tulevikku, seetõttu kanti valge-toonekurg üleeuroopaliselt ohustatud liikide nimekirja. 1994.–1995. a. loenduse tulemused näitasid aga ootamatult, et valge-toonekure arvukus on kümne aastaga viiendiku võrra kasvanud. Tõusu peamiseks põhjuseks loeti talvituseladadel toimunud muutusi – 1980. aastatel olid sealsed ilmastikuolud toonekurgedele soodsamad. Ida-Euroopa populatsiooni arvukuse tõusu peamiseks põhjuseks peeti siinse põllumajanduse allakäiku. Põllumajandus ei olnud enam nii intensiivne, paljud kuivendatud alad hakkasid taas soostuma ja lindudel oli rohkem võimalusi sobiv elupaik leida. Vaatamata sellele, et valge-toonekure arvukus on viimase rahvusvahelise loenduse andmetel kasvanud, ei saa siiski kindel olla, et selle liigi jaoks halvad ajad möödas on. Tänavune rahvusvaheline loendus peab näitama, kas kümne aasta tagune arvukuse tõus on jätkunud või oli tegemist vaid ühekordse ja lühiajalise nähtusega.

Eestis on valge-toonekurg uustulnuk, kelle esimene pesa leiti Vahtseliina lossi varemetelt 1841. aastal. Püsiv asurkond tekkis Eestisse alles 19. sajandi lõpuks (Veromann 1975). Esimene valge-toonekure loendus korraldati Eestis 1939. aastal. Selgus, et Eestis (koos Petserimaaga) pesitses sel ajal 320 paari

valge-toonekurgesid (Kumari 1940). 1954. aastast on Eesti Looduseuurijate Seltsi ornitoloogiasektsioon (alates 1991. a. EOÜ) loendusid korraldanud igal aastal. Tulemused on näidanud, et toonekurgede arv on meil pidevalt kasvanud, ulatudes 1984. aastal 1400 paarini ja 1995. aastal 2600–3200 paarini. Tänapäevaks on valge-toonekurgesid meil pesitsemas juba umbes 4000 paari, kuid täpsema hinnangu saame anda käesoleva aasta loenduse järel.

Valge-toonekure pesapaikade loendustes on igal aastal osalenud sadu linnuhuvilisi. EOÜ kutsub ka sel aastal kõiki toonekureprojekti ettevõtmistes osalema. Loenduse käigus oodatakse eelkõige infot valge-toonekure pesapaikade kohta: pesa täpne asukoht (maakond, vald, küla, talu), pesaaluse tüüp (puu, korsten, elektripost jne), pesa asustus, lennuvõimestunud poegade arv. Loenduse ankeedid on kättesaadavad EOÜ veebilehel www.eoy.ee, neid võib saada ka EOÜ kontorist.

Kui ankeetide abiga saame põhjaliku ülevaate valge-toonekure pesitsustulemustest, siis praeguse arvukuse hindamiseks viiakse täpsed loendused läbi väiksematel püsiloendusosaladel. Toonekurepaarid loendatakse umbes 50 ruudus üle terve Eesti ja saadud andmete põhjal hinnatakse liigi arvukust kogu Eesti kohta. Ka Sina saad ruuduloendustes osaleda. Kui oled endale Linnuatlase ruudu (5x5 km) valinud, siis kaardista käesoleval aastal selles ruudus kõik valge-toonekure pesad. Kui Sinu valitud ruudus toonekurgesid ei pesitse, on ka selline informatsioon arvukuse hindamiseks hädavajalik.

Andmed palume sügiseks saata EOÜ aadressil: Eesti Ornitoloogiaühing, postkast 227, 50002 Tartu või e-posti teel aadressil: eoy@eoy.ee. Aasta linnu projekti kohta on jooksvalt võimalik informatsiooni saada EOÜ veebilehelt.

Kasutatud ja soovitatav kirjandus:

Kumari, E. 1940: Valgete toonekurgede koostisest Eestis esimese üleriigilise loenduse andmeil. 4. Eesti loodusteadlastepäev. Ettekannete kokkuvõtted: 40–41. Tartu.

Ots, M. 2004: Valge-toonekurg – aasta lind. Eesti Loodus 2004: 174–180.

Veroman, H. 1975: Valge-toonekure asurkonna kujunemisest Eestis. Eesti loodusharulduste kaitseks: 166–182. Valgus, Tallinn.

Veromann, H. 1980: Valge-toonekurg. Valgus, Tallinn.

Margus Ots